Как найти сведения о ветеране Великой Отечественной войны.

Список сайтов, которые помогут вам найти своего героя.

www.podvignaroda.ru – общедоступный электронный банк документов о награжденных и награждении периода Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.

www.obd-memorial.ru – обобщенный банк данных о защитниках Отечества, погибших и пропавших без вести в период Великой Отечественной войны и послевоенный период.

www.pamyat-naroda.ru – общедоступный банк данных о судьбах участников Великой Отечественной войны. Поиск мест первичных захоронений и документов о награждении, о прохождении службы, о победах и лишениях на полях сражений. Ознакомитесь с подлинными архивными документами, содержащими информацию об участниках войны и о ходе войны: донесения о погибших и пропавших без вести, наградные листы, журналы боевых действий.

www.moypolk.ru – сведения об участниках Великой Отечественной войны, в том числе тружениках тыла – живых, умерших, погибших и пропавших без вести. Собраны и пополняются участниками общероссийской акции «Бессмертный полк».

www.dokst.ru – сведения о погибших в плену на территории Германии.

www.polk.ru – информация о советских и российских солдатах, пропавших без вести в войнах XX века (в том числе страницы «Великая Отечественная война» и «Невручeнные награды»).

www.pomnite-nas.ru – фотографии и описания воинских захоронений.

Саллаат суруктара.

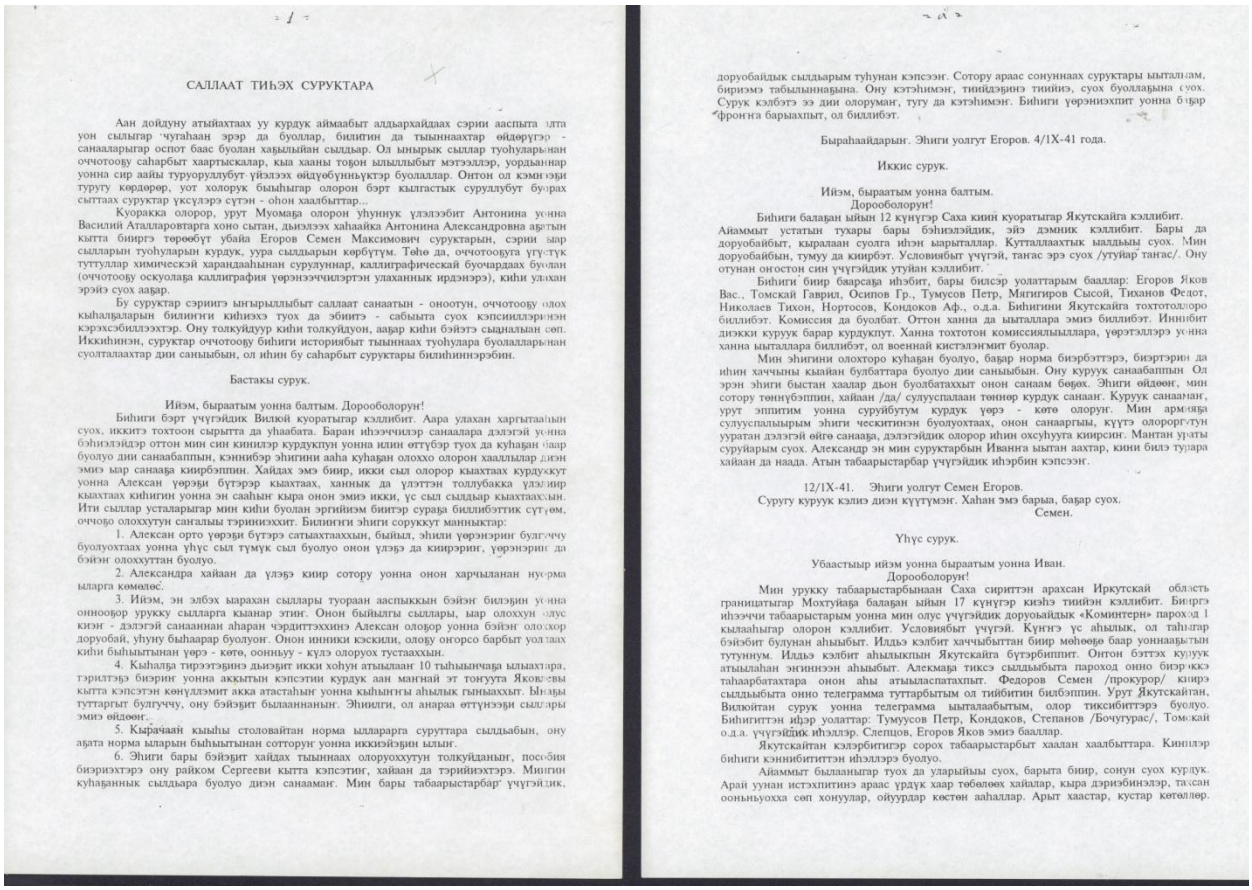

САЛЛААТ ТИҺЭХ СУРУКТАРА

Аан дойдуну атыйахтаах уу курдук аймаабыт алдьархайдаах сэрии аспыта ыллта уон сылыгар чутаһаан эрэр да буоллар, билитин да тыынаахтар өйдөрүгэр - санааларыгар оспот баас буолан хаҕылыйан сылдьар. Ол ыныырык сыллар туоһуларынан оччотооҕу саһарбыт хаартыскалар, кыа хааны тоҕон ыыллыбыт мэтэлэлэр, уордьаннар уонна сир аайы туруоруллубут үйэлээх өйдөбүннөрүктэр буоллаллар. Онтон ол кэмнэҕи туругу көрдөрөр, уот холорук быыһыгар олорон бэрт кыһыгастык суруллубут буоҕах сытталах суруктар үксүлэрэ сүтэн - оҥон хаалбыттар...

Куоракка олорор, урут Муомаҕа олорон уһуннук үлэлээбит Антонина уонна Василий Аталларовтарга хоно сытан, дьиэлээх саһаайка Антонина Александровна аҕатын кытта бииргэ төрөөбүт убайа Егоров Семен Максимович суруктарын, сэрии ыар сылларын туоһуларын курдук, уура сылдьарын көрбүтүм. Тоҥо да, оччотооҕуга үгүстүк туттуллар химическэй харандаһынан суруллуннар, каллиграфическай буочардаах буоллан (оччотооҕу оскуолаҕа каллиграфия үөрэнэччилэртэн улаханнык ирдэнэрэ), киһи улахан эрэйэ суох аҕаар.

Бу суруктар сэриигэ ыҥырыллыбыт саллаат санаатын - оноотун, оччотооҕу олох кыһалҕаларын билиҥги киһиэхэ туох да эбиитэ - сабыыта суох кэпсиллэриннэн кэрэхсэбиллээхтэр. Оны толкуйдуур киһи толкуйдуон, аҕаар киһи бэйэтэ сыаналыан сөп. Иккиһинэн, суруктар оччотооҕу биһиги историябыт тыыннаах туоһулара буоллалларынан суолталаахтар дии саныыбын, ол иһин бу саһарбыт суруктары билиһиннэрэбин.

Бастакы сурук.

Ийэм, быраатым уонна балтым. Дорооболорун!

Биһиги бэрт үчүгэйдик Вилюй куоратыгар кэллибит. Аара улахан харгытааһын суох, иккитэ тохтоон сырытта да ыаабата. Баран иһээччилэр санаалара дэлэгэй уонна бэйиилэйдэр оттон мин сии киниилэр курдукпун уонна илии өттүбэр туох да кыһаҕан ыаар буолуо дии санаабаппын, кэннибэр эйигини ааһа кыһаҕан олоххо олорон хааллылар диэн эмиэ ыар санааҕа киирбэппин. Хайдах эмэ биир, икки сыл олорор кыахтаах курдукпут уонна Алексан үөрэҕи бүтэрэр кыахтаах, ханнык да үлэттэн толлубакка үлэлиир кыахтаах киһигин уонна эн сааһын кыра онон эмиэ икки, үс сыл сылдьар кыахтаахпын. Ити сыллар усталарыгар мин киһи буолан эргийэм биитэр сураҕа биллибэттик сүтүөм, оччоҕо олоххутун саҥалыы тэриниэххит. Билиҥги эйигин сорукпут манныктар:

1. Алексан орто үөрэҕи бүтэрэ сатыахтааххын, быйыл, эйили үөрэнэриҥ булгуччу буолуохтаах уонна үһүс сыл түмүк сыл буолуо онон үлэҕэ да киирэриҥ, үөрэнэриҥ да бэйэн олоххуттан буолуо.

2. Александра хайаан да үлэҕэ киир сотору уонна онон харчыланан нормаҕа көмөлөс.

3. Ийэм, эн элбэх ыарахан сыллары туораан аспыккын бэйэн билэҕин уонна онноовор урукку сылларга кыанар этиҥ. Онон быйылгы сыллары, ыар олоххуну олус киэҥ - дэлэгэй санааннан аһаран чэрдиттэххинэ Алексан олоҕор уонна бэйэҥ олохтор доруобай, үһүнү быһаарар буолуоҥ. Онон иннинэ кэскилэ, олоҕу ыгорсо барбыт уолдаах киһи быһыытынан үөрэ - көтө, оонньуу - кудэ олороох туспаахха.

4. Кыһалҕа тирээтэҕинэ дьиэҕит икки хоһун атыылаан 10 тыһыынчаҕа ылыахтара, тэриллэҕэ биэриҥ уонна аккытын кэпсэтии курдук аан маҥнай эт тоҥуута Яковлевы кытта кэпсэтэн көҥүлэмит акка атастаһыҥ уонна кыһыҥҥы аһылык гыныаххыт. Ыҥаҕы туттаргыт булгуччу, ону бэйэҕит быыланнаныҥ. Эйиилги, ол анараа өттүнээҕи сылдары эмиэ өйдөөҥ.

5. Кырачаан кыыһы столовайтан норма ылларарга суруттара сылдьабын, ону аҕата норма ылларын быһыытынан сотторуҥ уонна иккиэйэҕин ылыҥ.

6. Эйиги бары бэйэҕит хайдах тыыннаах олороохху тун толкуйданыҥ, пособия биэриэхтэрэ ону райком Сергееви кытта кэпсэтин, хайаан да тэрийиэхтэрэ. Миигин кыһаҕаннык сылдьара буолуо диэн санааманг. Мин бары таҕаарыстарбар үчүгэйдик доруобайдык сылдьарым туһунан кэпсээн. Сотору араас сонуннаах суруктары ыытыахам, бириэмэ табыллыннаҕына. Ону кэтэһимэн, тиийдэҕинэ тиийиэ, суох буоллаҕына суох. Сурук кэлбэтэ ээ дии олоруман, тугу да кэтэһимэн. Биһиги үөрэниэхпит уонна барар фронтна барыахпыт, ол биллибэт.

Быраһаайдарыҥ. Эйиги уолгут Егоров. 4/1Х-41 года.

Иккис сурук.

Ийэм, быраатым уонна балтым. Дорооболорун!

Биһиги балаҕан ыйын 12 күнүгэр Саха киин куоратыгар Якутскайга кэллибит. Айаммыт устатын тухары барыы бэйиэлэйдик, эйэ дэмник кэллибит. Бары да доруобайбыт, кыралаан суолга иҥэн ыарыталлар. Кутталлаахтык ыалдьыы суох. Мин доруобайбын, тумуу да киирбэт. Условиябыт үчүгэй, таҥас эрэ суох /утуйар таҥас/. Оны отунан оҥостон син үчүгэйдик утуйан кэллибит.

Биһиги биир баарсаҕа иҥэбит, бары билсэр уолаттарым баалдар: Егоров Яков Вас., Томскай Гаврил, Осипов Гр., Тумусов Петр, Мэгигиров Сысой, Тиханов Федот, Николаев Тихон, Нортосов, Кондоков Аф., о.д.а. Биһигини Якутскайга тохтотоллоро биллибэт. Комиссия да буолбат. Оттон ханна да ыыталлара эмиэ биллибэт. Иннибит диэкки куруук барар курдукпут. Ханна тохтотон комиссиялыыллара, үөрэтэллэрэ уонна ханна ыыталлара биллибэт, ол военнай кистэлэҥмит буолар.

Мин эйигини олохторо куһаҕан буолуо, баҕар норма биэрбэттэрэ, биэртэрин да иһин хаччыны кыайан булбаттара буолуо дии саныыбын. Ону куруук санаабаппын Ол эрэн эйиги быстан хаалар дьон буолбатаххыт онон санаам бөҕөх. Эйиги өйдөөҥ, мин сотору төннүбэппин, хайаан /да/ солуспалаан төннөр курдук санаан. Куруук санаанаҥ, урут эппитим уонна суруйбутум курдук үөрэ - көтө олоруҥ. Мин армияҕа солуспаллыырым эйиги ческитиҥэн буолуохтаах, онон санааргыы, күүтэ олороргутун ууратан дэлэгэй өйгө санааҕа, дэлэгэйдик олорор иһин охсуһууга киирсиҥ. Мантан ураты суруйарым суох. Александр эн мин суруктарбын Иванна ыытан аахтар, кини билэ турара хайаан да наада. Атын табаарыстарбар үчүгэйдик иҥэрбин кэпсээн.

12/1Х-41. Эйиги уолгут Семен Егоров.
Сургу куруук кэлиэ диэн күүтүмэн. Хаһан эмэ барыа, баҕар суох.
Семен.

Үһүс сурук.

Убаастыыр ийэм уонна быраатым уонна Иван. Дорооболорун!

Мин урукку табаарыстарбынаан Саха сириттэн арахсан Иркутскай область границатыгар Мохтуйаҕа балаҕан ыйын 17 күнүгэр киэҥэ тиийэн кэллибит. Биирдэ иҥээччи табаарыстарым уонна мин олус үчүгэйдик доруобайдык «Коминтерн» пароход 1 кылааһыгар олорон кэллибит. Условиябыт үчүгэй. Күннэ үс аһылык, ол таһыгар бэйиэбит булунан аһыыбыт. Илдьэ кэлбит хаччыбыттан биир моһоөҕө баар уонна аҕыстыр тутуннум. Илдьэ кэлбит аһылыкпын Якутскайга бүтэрбиппит. Онтон бэттэх курдук атыылаһан эҥиннээн аһыыбыт. Алекмаҕа тиксэ сылдьыыбыта пароход онно биэрэн кэ таһаарбатахтара онон аһы атыыласпатахпыт. Федоров Семен /прокурор/ киирэ сылдьыыта онно телеграмма туттарбытым ол тийбитин билбэппин. Урут Якутскайтан, Вилюйтан сурук уонна телеграмма ыыталаабытым, олор тиксибиттэрэ буолуо. Биһигиттэн иҥэр уолаттар: Тумуусов Семен, Кондоков, Степанов /Бочугурас/, Томскай о.д.а. үчүгэйдик иҥэллэр. Слепцов, Егоров Яков эмиэ баалдар.

Якутскайтан кэлэрбитигэр сорох табаарыстарбыт хаалан хаалбыттара. Киниилэр биһиги кэннибиттиттэн иҥэллэрэ буолуо.

Айаммыт быыланыгар туох да уларыйыы суох, барыта биир, сонун суох курдук. Арай уунан истэхпитинэ араас үрдук хаар төбөлөөх хайалар, кыра дэриэбинэлэр, таҕсан ооньуохха сөп хонуулар, ойуурдар көстөн ааһаллар. Арыт хаастар, күстар көтөллөр.

Хаар, самыыр түһэр. Ону көрө - көрө бултанарбын саныыбын. Александр, эн мин санаабын толор бултаа, ытыалаа, ууттан, мастан сэрэн. Саан сэбэ бүттэҕинэ Мэхээчэттэн көрдөө, кини булан биэриэ хантан эмэ. Прокопий Александры кытта сылдьыс, куруук булду батыһыман, үөрэҕи кытаатын.

Ханна, хаһан комиссия буолуо уонна ханна үөрэтэллэрэ, ыыталлара биллибэт.

Манан суруйарым бүтүр. Үчугэйдик олоруҥ, аны туруу сирбин булдахпына биллэриэм. Онно эйиги эмиэ биллэриэххит, ол иннигэр суруту күүтүмэн.

Эйиги уолгут Семен Егоров. 17/1Х-41 года

Төрдүс сурук.

Ийэм Марыына, быраатым Александр.
Күндү күүнүнэн дорообото тутун!

Мин олус үчүгэйдик айанналаан ыһэбин, дорообайбын. Биһиги балаҕан ыйын 22 күүгүэр Усть - Куткка кэллибит. Мантан Иркутскайга тийиэхпит. Унаан айан бүтүү, аны автомобильнан айанныыбыт Иркутскайга тийэ. Онтон антах ханна үөрэнэ барарбыт биллибэт. Үөһээ - Бөлүүгүтэн Усть - Кут 4065 км. - 406,5 көс. Айаммыт устатын туххары хас да күрэхтэ, биир кэйи пароходка олорон ыһан букатын сүтү. Кини сүтэр кэнэтигэр ньууччалар итириктээн баран суунаҕа сылдьыбыттара онон киниилэр уута бырахпыттара буолуо, ону ким да биибэт. Сүтэччи Нюрба уола.

Ити сүтүү уонна күрэҕэйин түмүгэ биһиги барыбыт олохпутун кытаатыннарар. Биһиги оройуонтан кэлбит уолаттар үчүгэйдик ыһэллэр, суппүт, күрэҕбит суох. Антонов Егор, Тумусов Петр, Томскай Гаврил, Кондоков олус үчүгэйдик ыһэллэр. Условия орто, кийи уойан да барбат, ыран да хаалбат аҥылыга. Туох да сонуну истибэппит, парохоппут сана оҥоһуллубут буолан радионы ылбат, онон туту да истибэккин, сыыныыланан бириэмэҕэр утуйан тахсаҕыын. Аанан ыһэр суолбутугар Бөлүү куоратын, Якутскайы, Алекманы, Витими уонна парохоппут оҥоһуллубут сирин Керимскайы аастыбыт. Ити сирдэргэ тохтотолоон сырыттыбыт да, ким да мэнэҥ тахсыбата, онон туту да айхха наадалааҕы ылбатыбыт, арай Сангарга тохтуурга тахсан сылдьыыппыт онно кыраны ыытыласпыппыт. Ити тохтоон аастыт сирдэрбиттэн сурук уонна телеграмма ыыталабытым суругунан 3, телеграмматтан 3, балаттан хаһа тиксибиэ, хаһа мумкута биллибэт. Эйиги миэхэ ону маны биллэр, ыытар санаалары букатын санааман, миэхэ туох да наадата суох. Арай комиссия буоллаҕына төннөр күммэр наада буолуо очоҕо хантан туту биллэрэрбин бэйэм билиэм. Ол иннигэр сатаан эйиги суруккут көссүе сыоҕа миигин.

Билигин эйиги ханнык да нолуоктары, түһүктэри төлөөмөн, киниилэр кыаммаҕыт быһыытынан түһүөктэрин сатаммат. Өскө түһүрдэхтэриниэ райкомҥа баран ҥүгүс үлэлиир кийин бартын уонна бэйэн үлэ сааһын аастыптыр, Александр сааһа кыраҕын этэн туран. Хаһан мин үөрэххэ тутуллан красноармеец аатын сүктэхпинэ куорат условиятын быһыытынан 150 солк көмө бэриллиэ. Ону бэйэм телеграмматтан биллэриэм. Ийэм Александр сааһын түһунан миитэрэккэтэин ыл НКВД отделыттан уонна бэйэҕитигэр илдьэ сылдьын, баҕар сааһын балыйыыга тийиэхтэрэ ыраахтыыр. Дьиэҕитигэр үлэни толорор хара үлэһиттээх ыалла олоруҥ, ыыру, маны булаччылары. Сидэри кытта сүбэлэһэн маскытын тастаран уонна күүннүҥ бириэмэҕэ туһаныҥ оттуган. Кытаатан аччыктаабат күрдук олоро сатаан, аҥылыккыт, таҥас кыт ийин туту да харыстаныыҥ.

Кэриэйдэн иэскитин ылыҥ, далын ийин 100 солкуобайыыган уонна урукку ордутун.

Манан суруйарым бүтүр. Бырахаайдарыҥ, үчүгэйдик олоруҥ.
Эйиги уолгут С. Егоров.

Бэҥис сурук.

Таптыыр ийэм уонна быраатым.

Ийэ дойдуну көмүскүүр ийин кыһаҕа хатарылла барбыт уолгут иҥии большевистическай приветинэ ылыҥ.

Кирдик , табыллаах бириэмэ суох буолан суругу ыыппатах, тыыннаахпын биллэрбэтэх буруйдаахпын, ону бырастыы гынаргытыгар көрдөһөбүн.

Мин бэрт үчүс сонуннары суруйуом этэ да, бириэмэ суох. Киэнэ суруйуохпун уот суох буолар. Ол ийин үөрэх быыһыгар тобуклар суруйабын таһырдьа. Онон үгүһү күүтүмэн. Мин Иркутскайга Мальтаҕа баарбын, үөрэххэ кийрбитим. Бэйэм доруобуйам олус үчүгэй, ыарытан да көрбеппүн. Олохпут син үчүгэй, аҥылык кыра. Таҥаспыт эргэ, кирдээх уонна билиннэ диэри сайыҥны таҥаһынан сылдьабыт онон кимиэхэ баҕарар тоҥуу - хатыы элбэх. Үөрэхпит куруук таһыччы барар. Мин телефонист буоларга үөрэнэбин, ол үөрэхпэр туйгун сыананы ылабын. Манна төһө өр үөрэнэрбит биллибэт. Үөрэнэн бүттэхпитинэ фронтҥа ыытыахтара онно телефону тэрийээччи буолуом.

Комиссия үөрэх бүттэҕинэ барара барбата биллиэ, ол иннигэр биллибэт. Биһиги кытта кэлбит уолаттар барыы өлүөрдэр уонна холбоһон 2 рота биир взвода буолбуттара. Өлөн туораабыт суох. Тумусов, Кондоков, Томскай о.д.а. барыы өлүөр сылдьаллар. Биһиги Егоров Яков Вас. Связь ротатыгар баарбыт, саха биир рота быыстанан сылдьыыллыт. Бэйэбит таҥаспытын таҥнары сөбүлээбэттэр, суунҕабыттыгар уган эйиэхэ тийэр гына адрестаан баран түһунан хоско ууран сытабыт, ону хаһан эмэ ыытыахтара. Өскө тийдэҕинэ Алексан таҥнаар сууттаран баран. Бу дойдуга билиҥнэ диэри хаара суох сайын турар, тыала суох күннэр кэллэхтэриҥ ичигэс буолар о-тон тыал түстэҕинэ тымныы уонна эмискэ кийи этин аҥан тоҥорон барар. Онон биһиги дойдубутунаҕар тымныы курдук, кийи тулуйбат. Манан олоҕум түһунан сурукан бүтэрэбин, бириэмэ баар буоллаҕына хаһан эмэ суруйуом.

Сонуннары суруйуом иннинэ эйиэхэ сүбэ биэриэхпин баҕарабын, ол маннык:

Эйиги бэйэҕит олоххутун хаһан сатанарыыан үчүгэй буоларын ситиһиҥ. Онно:

1. Аҥылыгы кытаатан булан аччыктаабат курдук олоруҥ, столовайтан нуорманы ылыҥ, киниилэр араарбаттарын курдук көрдөһүҥ, хаччыыны буларгыт туохтары туораттан, столовайтан атыылаһыҥ, харыстаныыҥ.

2. Хаччыыны булар хайдахтар.

1. Ый аайы пособие ылаҕыт, ону туттуг (150).

2. Дьиэҕитин куортамнаан ыйынан уот уонна хаччы иҥин, кини эбии буолуо.

3. Сатанар буоллаҕына, ийэм туох эмэ сторож биитэр поварса үлэтигэр киир уонна Александра билигин үлэлиир, биргэ олорор буоллаҕына кини хаччыытынан эбиилэн аһыахха сөп.

4. Чаһыыттан, тулууттан уратылары сааны, фотоаппараараты о.д.а. кыра маллары атыыланыҥ. Ити суоллардыыр туһанан айаҕы төһө баарыыран тэриниҥ.

3. Таҥас туһунан маннык сөп: Александр кыра халтаг соҥуун ийэҕэр биэр, эн миэнин кэт уонна мин хаһыыр ырбаахыйбын, оччоҕо сөп буолуо. Ийэм төһө кыанарҕыыран ыраас, саҥа таҥаста булунан таҥын, кийиттэн эрэ эн быста салбыыма. Оттон братишка урукку таҥастарҕыыран биир икки сылы кыстыыр кыахтааххын, истээх сон эрэ наада ону Иваны кытта кэпсэтэн саҥа сонно атыылас, кини көмөлөһүө эн таҥнаргар. Атын да таҥастары булунар сөп төһө буларгытыыран.

4. Үөрэх барарын туххары Александр кыанарҕыыран үчүгэйдик үөрэнэн быйылгы дьыллы бүтэр, эйиил эмиэ туох буолар, ону кэтэһиҥ. Үөрэнэриҥ ийин ылар хаччыыларын төлөөн бириэмэтигэр. Оттон сааһын түһунан миитэрэккэҕин ыл, кини хаһан баҕарар наада буолуо.

5. Доруобуйаҕыт туһунан манныгы сүбэлэнэр: ийэм мутургунан ыалдьарын биллэр, онон кинини хайдах эмэ быстар, кини эйигин сотору үйэлиэҕэ. Хаһан ханнык эмэ ыарыыҥа ыалдьарыгыт да эмтэтиҥ үчүгэй билэччилэргэ. Өскө эмтэппэтэххитинэ кыраттан өлөр кутталга киириэххит.

6. Сүөһүнү тутуу эйиэхэ наадата суох, аты урут эппитим курдук Яковлевы кытта кэпсэтэн сиэн, урут сүтэриҥ, аҥылык оҥостун, мээнэ тарҕатыман, ол туһаны биэриэ суоҕа. Былыырыын син тарҕаппыппыт да туһа суоҕа, ону өйдөө, ийэм. Ыҥаҕы кэннэки туттаргыт сөп, кыаллыах буоллаҕына иитиҥ, аны сайын наада буолуо. Сааны кыра 5 - 6

бууттаах сүөһүгэ эргитэн аҥылык гынаргыт олус буолуо этэ, биир эмэ булчут баҕар ылыа. Үрүҥ аҥы хайдах буларгытын кыайан таайбаппын. Арыы бириэхэ буолбут кийи бизэрэ илик буоллаҕына хайдах эмэ ирдэҥэн ылыҥ Аммосовы, Иванта уолун кытта кэпсэтэн.

7. Ийэм уонна быраатым, балтым миигин букатын санааман, мин үйэбин сэрии хаптта да ол иэспин толороухтаахпын, аҕам үйэтин гражданскай сэрии хаптыыта, онтон мин үйэбин 2-с империалистическай сэрии хаптта. Онон бэйэм төрөөбүт Ийэ дойдум ийин эттээх ааммын биэрэрим муччүрүйбэт эбээһинэҕим буолар.

Мин санаам олус дьэлэгэй, бэҥиэлэй, өлүөм дойдубар эйиэхэ төннүөм суоҕа дии санаабаппын. Маннааҕы олоҕум төһө да ыараханын ийин, ону муччу түһэн, фронтҥа киирэн өстөөхтөрү кытта охсуһан, ыаллан төннор саналаахпын. Эйиил тиибэтэхпин ол анараа өттүгэр тийиэм, ону өйдөө. Миигин саныы, аРыйа сырыттаххытына бэйэҕитигэр күүһүнэ, алдьатыыны аҕалыныаххыт. Ийэм уонна Алеша кытаанахтык өйдөөн бу сэриигэ миигинээҕэр буолуохтар сиэртибэ буолбуттарын уонна буолуохтарын, төһө өөн харах уута тохторун. Баҕар мин эмиэ өлүөм, ол мин эйиим. Оттон ийэм уонна быраатым урут кыһалҕаны туораабыккыт, онон билигин эмиэ дэлэгэйдик, киэнник сананыах тустааххыт. Эйиги бэйэҕит үчүгэйдик, тыыннаах буоларгытын, олороохтутун толкуйданын.

Мин тыыннааҕым туххары биллэрэ туруом оттон эйиги олоххутун эмиэ биллэриэххит.

Мантан ураты сүбэлэр суохтар. Кыһаллар күннээх буоллаххытына совхозтары, колхозы уонна РИК РКВКП (б) кытта кэпсэтиҥ. Арыт эйигини кытта бииргэ сылгас, сымнаҕас, дэлэгэй олоххо көрүүҥ сылдьыыбыппын санаатахпына уонна эн астыыр аскын, онгорор ороҥнуун санаатахпына бүөлэхэн харан барабын, ордук эйигини санаатахпына, ону ким да билиэ суоҕа уонна билбэттэр даҕаны. Ити ахтыыллар аастыннар, өскө үнаан сурулуннаҕына кыһаҕан буолуо.

Алеша уонна мамаша! Мин кыра сонуннарбын биллэриэхпин баҕарабын, ону ааҕыҥ.

Үөһээ - Бөлүүгүтэн Иркутскайга Мальтаҕа диэри айаным сүрдээх уһун уонна кыра да буоллар сонуннардаах. Якутскайга диэри «ЯЩИК» пароходунан, Якутскайтан үс этажтаах «Коминтерн» диэн пароходунан Усть - Кутка диэри, Усть -Куттан Заярскайга диэри грузовой автомобильнан, Заярскайтан Ангара өрүһүнэн Иркутскайга парохотунан, Иркутскайтан Мальтаҕа (үөрэнэр сирбэр) 9 көскө паровоһунан айаннаан кэллим. Ити айан устатын туххары араас быыныы барыта баара: арыгылаан охсуһуу, хаартыынан сүүһүү, кийини өлөрүү уонна күрэхтэр. Мин ити айаным устатыгар, тоохха да түбэспэккэ бэрт үчүгэйдик алтыныыы 5 күүгүэр Мальтаҕа кэлбитим, онтон ыла үөрэнэбин. Иркутскайга 4 хоммуплут, онно ханна да сырыыннарбатахтара, быыланыыттан көрдөххө син улахан күүрт, дьиэлэрэ 4 - 5 этажтаахтар, биирдии этажтаа сир анныгар буолар эбит. Биһиги онно тимир суол оҥоһуутугар электростанцияҕа үлэлээбиппит.

Үөрэнэр сирбитигэр кэлэн баран 3 күн устата совхозка үлэлээн сырыттыбыт. Онно үүт, сүөгэй о.д.а. аҥы ааабыппыт. Ол аҥылыкпыт төрөөбүт аҥылыкпытынан көстүбүтэ.

Билигин Мальтаҕа үөрэнэбит, хаһан, ханна барыҥ дииллэрэ биллибэт, сэтиннэнэ 7 күүгүэр праздниккa диэри куруук баарбыт, ол да анараа өттүгэр 1 - 2 ый мунна буолуохпут. Биһиги кытта бииргэ кэлбит уолаттартан Захаровтар, Томскай о.д.а. аҥы сиргэ бардылар, ханна бартара биллибэт, сорохтор бараары сылдьаллар. Урут сылдьар уолаттартан билистэххэ Читаҕа, Монголиаҕа баран үөрэнэр, сорохторо сулуспаланыр курдуктар. Өскө мантан биһигинн ыытар буоллахтарына ханна тийбит сирбиттэн биллэриэм уонна барарбар телеграммалыам.

Үөрэнэр сирбитигэр табаах суох, тугу да чааһынай атыылаһан булбаккын, биир да минутаҕа көҥүдэрэбэттэр, куруук үөрэх барар, онон туту столовкаҕа аҥаталлар да онон бүтүөхин, күннэ үс аҥылык. Ол аҥылык кыра кийи топпот. Чугас дьоннооктор эрдэ кэлэн ылан аҥыыллар. Ол кыра да буоллар улахан миньыыгэс быыныылаах.

Үөрэнэ сылдьар бириэмэбитигэр ыйта 12 солкуобайы табаах, испискэ уонна сурук ороскуотугар төлүүллэр. Мантан ураты туох да сонун суох.

Шамаев Самоил Иркутскайтан ыла арахпыта. Кини манна кэлбитэ, ол гынан баран ханна үөрэнэ сылдьара биллибэт.

Братишка уонна мамаша! Түргэнник бэйэҕит хайдах олороруҥ, туох сонуннааххыт туһунан элбэхтик авио-почтанан суруйуҥ. Мин туспунан Иванҥа, Егорга, Степановка о.д.а. атын табаарыстарбар биллэриҥ, кинилэр суруйдуннар. Алеша эн школа оҕолоругар биллэр. Киниилэр сонуннары суруйдуннар, сурук кэлэрэ олус наада

Эйиги доруобуйаҕытын, Алеша хайдах үөрэнэргин, аҥылыгынан хайдах хаачыылларгытын, хаччы бизрэллэрин - биэрбэттэрэйн, туту туттубуккутун, чаҺыы хайдах сылдьарын, бйиги кэннибитигэр кийи хомуллубутун - хомуллубатаҕын, норманы хантан ыларгытын, орто оскуолаҕа үөрэнэриҥ быыныытынан туһунан сырай үлэһит курдук норма ыларгын ылбаккын барытын суруй. Алеша школаттан туһунан нормаҥы ылары хайаан да ситис, кини ордук буолуо. Директэри кытта кэпсэт. Манан суруйарым бүтүр. Доруобайдык, дэлэгэйдик, үөрэ - көтө олоруҥ. Мин эргийэн тийиэхпэр дьылы. Адреһым:

Иркутск, Мальта, 1273/12 Егорову Семену Максимовичу.

Бу адреһы уһулан Иванна тиэрдиҥ, кини суруйдун хайдах сылдьарын. Суругу куруук авио-почтанан ыытар буолуҥ, кини сотору соҕус тиксиэ. Өскө кыынар буоллаххытына тилигирээмэннэн биллэриҥ, аҕыйах тылланан.

Мин манна кэлэн баран бирдэ тилигирээмэ ыыппытым, ол хоруйа суох тиксибэтэ быыныыта, онон сассын сэтиньньи 1 күүгүэр эмиэ ыытыллыа.

Бырахаайдарыҥ. Эйиги уолгут /Сеня/ С.М.Егоров.
31 октября 1941 г. ночью 5 ч.

Алтыс сурук.

Таптыыр ийэм уонна быраатым.
Күндү күүнүнэн бирибиэттэ үөрэнэр уолгутуттан тутун!

Доруобайбын. Дойдубуттан араҕыахпыттан ыалдьан көрө иликпин. 33 күн айаннаан Иркутскайтан 9 көстөөх Мальтаҕа үөрэнэр сирбэр кэллим. Сонуннар тустарыынан урут суруйтаабытым, онон ааҕардас хайдах сылдьарбын биллэриэргэ киирэбин. Бэйэм туспунан суруйуом иннинэ биир үөрүүлээх күнү ахтыам этэ. Ол сэтиньньи 3 күүгүэр сассларда этэ. Миигин кытта бииргэ үөрэнэр уол Якутияттан эйиэхэ телеграмма баар диэн кыра кумааҕы ылан биэрбитэ. Аахпытым ийэм уонна быраатым аата уонна олохторун туһунан суруйбуттарын аахтым. Ити күнү быыһа кынаттаах курдук көтө - дайа сырыттым. Эйиги доруобайгыт үчүгэйдик олороруҥ билиннэ, ол мин бастын сонуным, ону үөрүүм буолар.

Мин күн аайы үөрэнэбин. Үөрэх аҥа кытаанаҕа суох. Хайдах да кыыдаан - тымныы буолтун ийин сайыҥны таҥаспытынан ойуурга баран үөрэнэбит. Бастаан кытаанах курдук этэ, кэннікинэн үөрэнэн дьылайдаабат буоллум. Аҥылык күнгэ үстэ эрэ буолар, ол үөһэ кийи топпот, сассларда кулгэн, хааны дуома, арыт чаай баар буолар. Күнүс кулгэн, мин хаҥаны, кизһэ кулгэн, чаай, балык, арыт хааны, биитэр мин буолар. Маны таһыдьыа таҥаскын таннан олорон аҥыыгын - сарайга. Утуйар таҥас суох, биирдии суорҕаннаахпыт онтон атын туох да суох.

Билиннэ диэри хаар суох, түҥэ - түҥэ уйдан хаалар, ол гынан баран олус тымныы, тыала бэрт, онон кийи тулуйбат.

Мин сэтиньньи 5 күүгүттэн Егоров Як. октябрь revoл. праздн. бэлэмнэнигэ казармабытын кэргэттээбит, арыый да сыныыналаан.

Бииргэ кэлбит уолаттарым тустарыынан кыайан билбэппин, Антоновы, Тумусовы, Слепцовы, Николаевы, Кондоковы кытта көссүспэтэхпит уонна ханна баалларын билсписпэтэхпит букатын ыраатта.

Манна үөрэнээччилэр иккилии - үстүү ый үөрэнэллэр эбит, онон мин да онтон итэҕэс үөрэммэтим буолуо. Чугастан кэлбит үөрэнээччилэр дьонноруттан посылка ылан эбиилэллэр. Оттон Эйиги ыраах буоланныт посылканы ыытар кыаххыт суох. Ыыппыаккыт ийин мунан хаалыа баҕар. Казармаҕа уорсуһуу элбэх, аҥылык сүтэ турар, аҥыыр ийит эмиэ сүтэр.

Эйиги хайдах олороҕут, туох сонуннар баалларый, саҥа дьоннору хомуйуу бардаа дуо, Лазарев, Сидор, Семеннаах уонна Михайлов Мэхээчэ, Егор хайдах олороллороруй, тоҕо суруйбаттар. Столовайга заведующай кимий, Степанов тугунан үлэлиирий, атын

үлэһиттэрэ уларыйдылар дуо? Ону барытын суруйуң. Алеша үөрэххэр хайдаххыный? Норманы хайдах ылаҕыт, ону суруй ийэҕинээн.

Ийээ, эн төһө санаагрыыгын, миигин төһө ахтаҕын, өскө ахтар, санаагрыыр буоллаххына, бэйэҥ үйэҕин сарбынаҕын, ону ойдөө.

Мин суруйарым манан бүтэр. Эйиги авио-почтанан суруйаргытын күүтэбин. Өскө туохха эмэ наадыйдахпына телеграмаҥан биллэриэм, сүттүҕинэ да ороскуота суох буолары, ону сүбэлэһэн ыытаарыҥ.

Эйиги уолгут Егоров. 6/Х1-41г. 6 ноября 1941 года.

Сэттис сурук.

Быраатым Иван Николаевич.
Күндү күүнэн приветтэ ыл.

Доруобайбын. Дойдубуттан араҕыахпыттан ыла ыалдьар диэни билбэппин. Иркутскайтан тоҕус көс бэттэх Мальтаҕа үөрэнэбин, үөрэх кытаанаҕа суох. Курдук занятия таһыдьыа буолар, аһылыкпыт эмиэ. Билингэ дылы хаар суох, түҥэр да сүтэн иһэр. Манна үөрэнээччилэр иккилии ый буоллаллар эбит. Онон мин да икки ый буолар кэһибин. Онтон антах хаина барар биллибэт. Миигин кытта Егоров Яков уонна Петров Николай бааллар. Биир ротаҕа үспүт эрэ. Монголлар, нууччалар бинигини кытта бааллар, онон бутумах курдук сылдьыбыт. Эн төһө куобахтыыгын, күҥү хаһы кыайдыҥ, учителнан анаммыт сиргитгэн уларыйдыҥ дуо, доруобуйаҥ хайдаҕый, ону барытын суруй.

Мин суруктарбын дьоммуттан ылан аах. Кэһиигин табааха, эттэ, печеньнэтэ, сухарита авио-почтанан ыыт. Кыратык мөһөөччүккэ суулаан, орускуота суохта /эти буһаран/. Кэлэр эбит дуу, суох дуу, дьоммун кытта сүбэлэһэн эбэтэр бэйэҥ.

Привети кытта Семен.
6 ноября 1941 года.

Ахсыс сурук.

УлахаННЫК таптыыр, ытыгылыыр ийэм Марина уонна быраатым Алеша.

Дороооболоруҥ, күндү күүнэн!

Мин Мальтаҕа олус үчүгэйдик үөрэнэбин. Доруобуйам олус үчүгэй. Сонуннар суохтар. Эйиги тэтиньни 3 - 9 күннэриргэ телеграммалары туттум, ол мин бастыҥ үөрүүлэрим этилэр. Кэнники эйиэхэ үтүлүк,- табаах уонна сухари тустарынан ыытаргытыгар тэлэгриэммэлээтим, ону этиньни 12 күнүгэр суруйан туттардым, ол 13 күнүгэр атаарыллара буолуо. Кэтэйиэм. Итинтэн ураты суруйар кыах суох. Эйиги мэнэ куруук ыытыман тугу даҕаны, син биир тиксиэ суоҕа, тиксибитин иһин мин онно - манна бартым кэннэ тиксиэҕэ оччоҕо мин да эйиги да туһаныаххыт суоҕа, таак сүтүо. Телеграммабын да кыһыйбычча ыыппытым, онно боруоба кэрэнэтэ ыыттаххытына сөп, баҕар тиксиэ, оччоҕо төрөөбүт тэҕэ буолуо.

Дойдубуттан араҕыахпыттан кимтэн да суругу тута иликпин, тутуом диэн кэтэнэбин да биллибэт, хаһан эмэ сурук кэлэрэ дуу, суоҕа дуу, билбэтим. Оттон мин условиям төһө да ыараханыы иһин, күнүгэ туох да сыныньалана суох үөрэнэрбит иһин быыс арыт кынан хаста да суруйдум манна кэлэн баран, ол тиксэрэ тиксибэтэ биллибэт. Ол эрэн тикситэлиэ, хойутуо эрэ. Биһигинни кытта бииргэ кэлбит уолаттар: Тумусов П., Кондоков А., Седалищев Апоня, Антонов Егор, Томский Г., Осипов Г., Николаев Василий, Николаев Сергей, Семенов Роман, Нортосов Е., Гаврильев у.д.а. барыы үчүгэйдик сылдьаллар, дэҥ курдук көрсүһэн ааһабыт, доруобайдар, айах куһаҕаныттан уонна тоҥоргон ырыы урукку сылдьартан күбүлүйуу эмиэ. Атын сиргэ барбыт суох, урут барбыттартан ураты. Сотору барар - кэлэр биллибэт. Ол эрэн манна мүкүтаан 3 ый олоҕуруохпут, онтон 1 ыйбыт бүтэн эрэр. Өскө ортотунан ылар буоллахха 2 ый буолуохпут уонна хаина эмэ ыытыахтара үөрэхпитиэн көрөн.

Мантан ураты сонуннар: мантан сорохтор күрүүллэр, олору тутан тревуальнан дьүүллэтэн хас да киһини ыытылаатылар. Сорохторун 5 сыытан 10 сыыһыгар диэри хаайыыга хааллартааталар. Ити дьоннор баайдарын /дьоннорургун баарын/ коппистуй гыналлар. Күн аайы диэххэ сөп санаттан саҥа дьоннор үөрэнэ кэлэн иһиллэр, эдэр да қырдьаҕас да элбэх, буккуһа бааллар.

Мантан ураты сонуннар суохтар, баарын да иһин киһи киһиэхэ хэпсиэбэт сонуннара. Биһигни күннэ туох да сыныньалана суох үөрэнэбит, 12 чаастан 6 часка дылы утуйабыт, чаас анаара суунабыт, таҥнабыт, зарядка оҥоробут, онтон 2 чаас устата үөрэнэбит, 9 чаастан сассыардаа аһылыкпытыгар барабыт. Аһылык кэнниттэн 3 часка диэри үөрэнэбит таһыыдыа уонна эбиэт буолар. Эбиэт кэнниттэн 8 чааска диэри үөрэх буолар, 10 чаастан киэһээ аһылык. Ити аһылыктарбыт дуом - даам курдуктар. Билигини бириэмэҕэ тонуу элбэх, истээх таҥаһы биэрэ иликтэр, хаһан биэрэллэрэ биллибэт. Бүгүн хаар түстэ уонна уоллубата буолуо, тымныы даҕаны. Үөрэх тас өттүгэр дежурстваҕа тоҕуруок суткаҕа турабыт, утомительнай уонна ыарахан.

Үлэбит, үөрэхпит таһыгар кулубка киноҕа сылдьыабыт. Күн аайы тиһэх сонуннары аҕаан билсиһэбит, арыт үчүгэй, арыт куһаҕан, хотторуу буолар. Итинтэн харанга буолтун кэннэ ордо туһэбит, онно сурукуттуоҕы уот суох, хабыс - харанга, тупахтаһыы буолар. Мин сорох ардыына столовайтан кэлэн иһэн, биитэр үлэҕэ түбэстэхпинэ хортуоскаҥы уорабын уонна үтэн сиибин. Үтүгстэр идэлэрэ.

Рота таһыыга, хаһаарыматтан ханна да ыыппаттар. Посылка кэллэҕинэ көнүлдэтэн эбэтэр бараччыһан доверенныһынан ылаллар. Кинини ылыы кэм холку, кэллэр эрэ киһи ылар. Чугас дьоннооохтор куруук ылан эбии гынан абыраналлар. Мин арыт аһылыкпыттан ордоробун, ону куруускабар чаай өрүүнэн тото аһыыбын. Ол күн аайы буолар. Онно миэхэ улахан хотторуу суох. Доруобайбын даҕаны, тот да сылдьабын.

Биһиги таҥастарбытын тигэн туттарбыппыт. Онно манныктары суумкэбар укпутум манныктар: 1. телогрейка, 2. биир паара ис таҥас, 3. икки полотенца, 4. бэрэйэ уонна кээнчэ, 5. хаһыы баркы, 6. сыттык таһа, 7. маҥан таҥас, 8. Ыстаниаах ырбаахым, кини сиэбигэр эвездэ баар, ону Алеша бэрэйэҕэр кэтэн кэбис. Итинтэн да ураты кыра малдары укпутум, уорбатахтарыына тийиэҕэ. Кирдигинэн киһи туһанара суох икки суол таҥастан уратыта. Үнүрүүн Усолььяҕа илдьибиттэрэ, ону илдьээччилэр уораннар төннөн кэлбитэ, кэнники эмиэ илдьэн туттарыахтара, хойут тийэрэ буолуо. Эйиги хайдах олороргут туһунан телеграмматан ураты подровнай суругу тута иликпин, суруйбуккут суруйбатаххыт биллибэт.

Туох сонуннар баалларын туһунан, дьиэҥитигэр кимнээх олороллорун, Сидор, Мэхээчэ, Иван, Егор хайдах сылдьалларын уонна олороллорун үчүгэйдик тиэтэйбэккэ суруйуҥ. Улахан нааданан эйиги доруобуйаҕытын биллэриҥ. Ийэм уонна быраатым кыра хоскутун үчүгэйдик оҥостон иккиэн биирдии тимир койкаларгытыгар сыыластыык, сымнаҕастык, сыныньаланнык олоруҥ, утуйуҥ уонна үлэлээҥ. Хозяйствоҕытын хайдах орускуоттаан, туттан иһэргитин биллэриҥ. Дьиэҥитин /оҺоҕу, түннүктэри/ хайдах абыраҕаатыыгыт, ичигэс дуо, ону эмиэ суруйуҥ.

Мин суруйарым манан бүтэр, бүгүн олус тымныы. Мин аттары хаһааҕа маныыр уочаратым түбэстэ онно сылдьабын.

Быраһаайдарыҥ, аныгы сурукка диэри
Егоров Семен. 14/Х1-41 года.

Тохсус сурук.

Үтүө күүнэн, таптыыр ийэм, быраатым, балтым уонна Прокопий балтынаан!

Мин доруобайбын. Үөрэнэбин Иркутскайта-1273/12 номердаах Мальтаҕа сибээс ротатыгар. Үөрэхтэр үчүгэйбин. Үгүс өттө теоретическай занятия буолар уонна ону практически барабыт. Улахан түмүктээх маранханнар суохтар. Ити барыта үчүгэйдик сылдьарбын туоһулуур. Ити туһунан мин урут хаста да суруйан турабын, ону туппут буоллаххытына аахпыккыт чахчы.

Кэнники күннэргэ эйигиттэн үс суол телеграмманы туппутум, олортон биирдэстэрэ 150 солк. переводтаабыккыт туһунан этэ. Кинини мин сэтиньни 21 күнүгэр улахан үөрүүнү кытта туппутум. Хаччыстын кыайан ылбакка сылдьабын, ылыам куттаныман сүтүө диэн. Билигин эйиги тугу да ыытыман, кини хаһан даҕаны тиксиэ суоҕа уонна тиксибитин иһин баҕар атын сиргэ бартым кэнэҥ кэлиэҕэ. Онон хаччыны, посылканы ыытаргытын булгуччу бобуллар. Суругу хаһан да, кимтэн даҕаны тута

иликпин, дойдубуттан хайдах арахпытым да ол курдук сылдьабын. Суруйаргыт тиксибэтэ буолара дуу, хайдах дуу. Мин куруук суруйабын ол тиксэрэ биллибэт.

Биһиги үөрэнэр олохпут син аҕай. Хаһаарымаҕа олоробут, онтубут сири хаһан тутуллубут. Утуйар таҥас суох, синнэльбитин тэлгэнэбит, көбүөр суорҕаны саптаабыт, утуйабын. Билигин кыһын онон истээх таҥас диэн 1 пара телогрейканы биэрбиттэрэ, атахпыт таҥаһа ботинка,имии, бас таҥастара халтаннар. Ити таҥаспыт /телогрейкаттан уратылара/ эргэлэр, тутум кирдэхэтэр.

Аһылыкпытын сассыарда арыт хаһы, арыт мин уонна хлеб буолар. Эбиэккэ хлеб, мин, хаһы. Киэнэ арыт балык, арыт мин, биитэр хаһы уонна хлеб буолар. Чайы куруускабар сылытыһан иһэбин, арыт столовайтан аҕаллахтарына иһэбин. Ити аһылыктарбытын столовайтан хаһаарымаҕа таһан аҕаллаллар. Биһиги ити аһылыкпытыгар кыайан туолбаппыт. Онон аһылыгы уорсуһуу олус элбэх. Үгүстэр мераны ылаллар наряттары. Мин уорбаппын онон ханныК да нарядтары ылы иликпин уонна ылбатарбын дии саныыбын. Манна ити аһылыктарыттан ураты ханныК да аһылыгы чааһынай атыылаһан эбиммэккин. Хаһаариматтан атын сиргэ көҥүлэрэбэтэгэр. Онон тугу да булбаккын. Ыйга 15 солкуобайы табаах иигин атыылаһаргар биэрэллэр. Онон дэҥ посылка кэлбит дьонноруттан атыылаһаҕын, арыт хантан да булбаккын. Итиҥэн олохпут туһунан суруйарым бүтэр.

Сонуннар тустарыынан суруйарга кыирэбин. Манна сыыһаны онгорбуттарга кытаанах, хас да киһини ыттылар күрүэбиттэрии уонна бэйэлэрин миэстэлэрин /илиилэрин/ бысталаммыттарын иһин. Онон бэйэни сэрэнэн туттуаҕын. Үөрэнэ сылдьаччыларга ити суоллар барыы куһаҕаны аҕалаллар, ханна баҕарар сылдьыар кыахтааххын барытын боболлор. Үгүс дьоннор хастыы да сыл хаайыыта түбэстилэр.

Билигин дьоннору хомуйуу аҕыйаата быыһылаах, ол туочунайа биллибэт. Ол эрэн саҥа кэлээччилэр суохтар онтон сыаналаннар.

Күннэри - түүннэри тимир суолунан поястар быыстала суох сылдьаллар, кинилэр тугу таһалларын кыайан билбэккин. Суолта үөрэнэ сылдьан көрдөххө арыт военнай орудиялары тиэйбит буоналлар.

Саха сириттэн кэлбиттэртэн атын сиргэ барбыттар суохтар, сотору барыах да биллибэт /биһигини кытта кэлбиттэр/. Уолаттар барыы өлүөр сылдьаллар, уруккуларыттан ыран уларыйыылар бааллар. Мин билэр уолаттарым: Антонов Егор, Егоров Яков, Кондоков Афанасий, Шамаев Самоил, Николаев Сергей, Тумусов Петр, Николаев Тихон, Николаев Василий, Толбоннооохов Петр, Слепцов Андрей, Семенов Роман, Томский Гаврил барыы манна баалларга уонна өлүөрдэр. Кинилэри кытта кэпсэтииттэн иһиттэххэ сотору барбаттар.

Мин манна үөрэххэ киирбитим ыйтан орто, дьөссө икки эрэ ыйга тиийбэккэ үөрэнэр бириэмэм баар, ол иннигэр ыытыахтара суоҕа, арай хотторуу таҕыстарына ыытыахтара. Манна үөрэнэ сылдьыаччылар үс ыйтан ордук үөрэннилэр, билигин да бараллара биллибэт.

Биһиги илин фрон турдаҕына соторулуохпут, ол иннигэр кэмнээх бириэмэбитин кэһэн барарбыт биллибэт. Атыттар син эмиэ оннуктар. Манна кэллэхпит чугаһыттар манна үөрэнэн баран Монголия границатыгар барбыттар этэ, олортон үгүстэрэ комиссияланан сыыллыбыттар уонна төннөн кэлэн аспыттара. Итинэн сыаллаатахха өскө бардахпына комиссиаҕа сылдьарым биллэр. Баҕар доруобуйам куһаҕана көҥүннэҕинэ төннөр киһи буолуом. Урут фронҥа диэн ааттан барбыттар табаарыстарыгар суруйалларын истэбин, онно «Кэлбиппит иккки, үс ый буолла да фронҥа ыыта иликтэр, кэтэххэ сылдьан бэлэмнэнэбит»,- диэллэр эбит. Итинтэн көрдөххө, антах бар да уот айаҕар аньыыбаттара көстөр. Биһиги даҕаны оннук сылдьан баран сэриилэһиэхпит, баҕар биһиги бүтэрбит саҥана кыайыы тахсыа, оччоҕо үлэҕэ барыахпыт. Мантан ураты сонуннар суохтар, хаттара сытар буолан киһи туһу да истибэт.

Мин кыра сүбэлэри суруйарга киирэбин:

1. Балтым Александра үлэтэ булан үлэлээ. Дьонноргун иитиһэ сатаа, Алеша үөрэнэригэр көмөлөс.

2. Алеша, эн үөрэххитэн сылдьарыҥ туххары уурайыма кыанаргынан, санаата - оноото суох үчүгэйдик үөрэн кыһаммакка хаалларга тиийиэҥ. Бу сылларга хаалар улахан охбуулаах буолуо, онон кытаат.

3. Төһө кыанаргытынан атыылаһан нуормаҕыт таһыгар уонна бэйэҕититтэн тахсар тахсар аһылыккытыттан ураты аһаан дэлэгэйдик олорору хааччына сатаан, харыстаныман, кыра наадата суох маллары атыыланыҥ чаһыыттан, тулуйуттан уратылары.

4. Ыныхтааах аккыгын хайдах туттаргыт бэйэҕит дьыалаҕыт, оттон дьиэни атыыһыттыы сатааман, улахан кыһалҕа кыһайа илигинэ.

5. Хаччыны булунаргыт туһунан баар үлэҕэ сылдьар дьонноргутун кытта кэпсэтиҥ, ордук Иван эйиги олоххутугар көмөлөһөхтээх онон кинини кытта билсиһэ туруҥ, атыттары кытта /Мэхээчэни, Егору/ эмиэ наадыйар бириэмэҕитигэр кэпсэтиҥ.

6. Алеша, Тумусова П. ылассыбыт кинигэлэрбин ылаттаа, кинээх манныктар баалларга: 1. Алек. Серг. Пушкин, 2. Талыллыбыт кэпсээннэр - Пушкин суруйуулара, 3. Физическая география /көмүс суруктаах/, 4. Русскай язык /морфология саҥа тахсыыта 8, 9, 10 кл./, 5. История /былыргы/ итинтэн да атыттар баалларга ону булгуччу ирдээ. Ити ылассыллыбыт кинигэлэр испиһэктэрэ кырыы дьааһыкка кыһыл тастаах блокнотка баар, онтон көр.

Итинтэн ураты Лазарев Гаврилга «Курс ботаника» диэн хаһыҥ улахан кинигэ баар, ону эмиэ ылы. Үөрэнэн аспыт учебниктаргын сыанатыгар атыылаан хаччыгыттыгар эбиннин. Туттубат кинигилэргин эмиэ атыылаталлар.

Мин манна эйиэхэ льгота бэрилэрин туһунан кэпсэтэн турабын, ол районнай тэриллэлэргэ быһа тиийиэҕэ, 15 солк. эрэ буолуон саммат. Ол суруктан ураты спрэвка ылан ыытыам. Ону кэпсэтиҥ.

Мантан ураты суруйарым бүтэр. Эйиги хайдах олороргутун, туох нуомас баарын, уолаттар хайдах сылдьалларын барытын суруй. Прокопий уонна балта миигиттэн бирибиэттэ ыллыннар. Гаврил Васильевичка суруйбатын иһин күтуруталаах бирибиэти туттар. Эргийиэм уонна сорохтору кытта кэпсэтиэм.

Үчүгэй күүнэн эҕэрдэни кытта хаалабын эйиги уолгут Семен. С.М.Егоров.
26/Х1-41 года.

Хаччы перевоппун извещениятын сэтиньни 23 күүнүгэр туттум.
Егоров.

Семен Максимович Егоров суруктара, оччотооҕу сэриигэ ыҥырыллыбыт үгүс киһи ойун - санаатын, күннээҕи кыһалҕатын тугу да кизргэппэккэ хайдах баарынан арыйан көрдөрүлүөр. Армияҕа ыҥырыллыыбыттар, төһө да уоттаах сэриигэ баран истэллэр санааларын туһэрбэттэр, сэргэхтэр, иннникигэ эрэллээхтэр, чугас дьоннорутар, табаарыстарыгар - доҕотторугар эрэнэллэр, олох моһоллорун туоруурга сүбэлииллэр - амалыыллар.

Бу Семен Максимович бүтэһик суругун тутан олоробун. Кыракый сурунар киниискэ илиистэригэр симэ ыынан суруллубут. Ол да буоллар хас биирдиилэриигэр «Просмотрено Военной Цензурой» диэн бэчээт ууруллубут. Буолумуна, байыннай кистэлэҥ арыллыбатын туһугар сэриилэһэр чааска тиийбит киһи сурутун аҕыллар, бэрибиэкэзинэр уонна бэчээт ууруллар. Бэрээдэк онно. Билигин саллаат тиһэх сурутун билиһиннэрэбин.

Таптыыр ийэм уонна быраатым.
Уолгут итии илиитин ыксары тутун!

Тыыннаахпын, өлүөр сылдьабын. Ахсыныны ыйтан ыла өстөөҕу кытта кыргыыны ортотугар сылдьабын. Иккитэ, үстэ сэрии инники чаастарыгар сыырттым. Билигин караульнай службаҕа баарбын. Инники өттүгэр ханныК үлэ түбэһэрэ биллибэт, баҕар сассын сэрии хоҥуутугар баран ытыалаһыыга сылдьыам.

Алеша, мин Воронеж куоракка уонтан тахса хонукка үөрэнэн аспытым, билигин ханна баарбын этэрим табыллыбат. Ону ийэҕэр көрдөр ити куораты. Өйдөө, өскө мин өлөөхпүнэ хайаан да биллэрии тиийиэ, оттон тыыннаах буоллахпына мин сурукпуттан

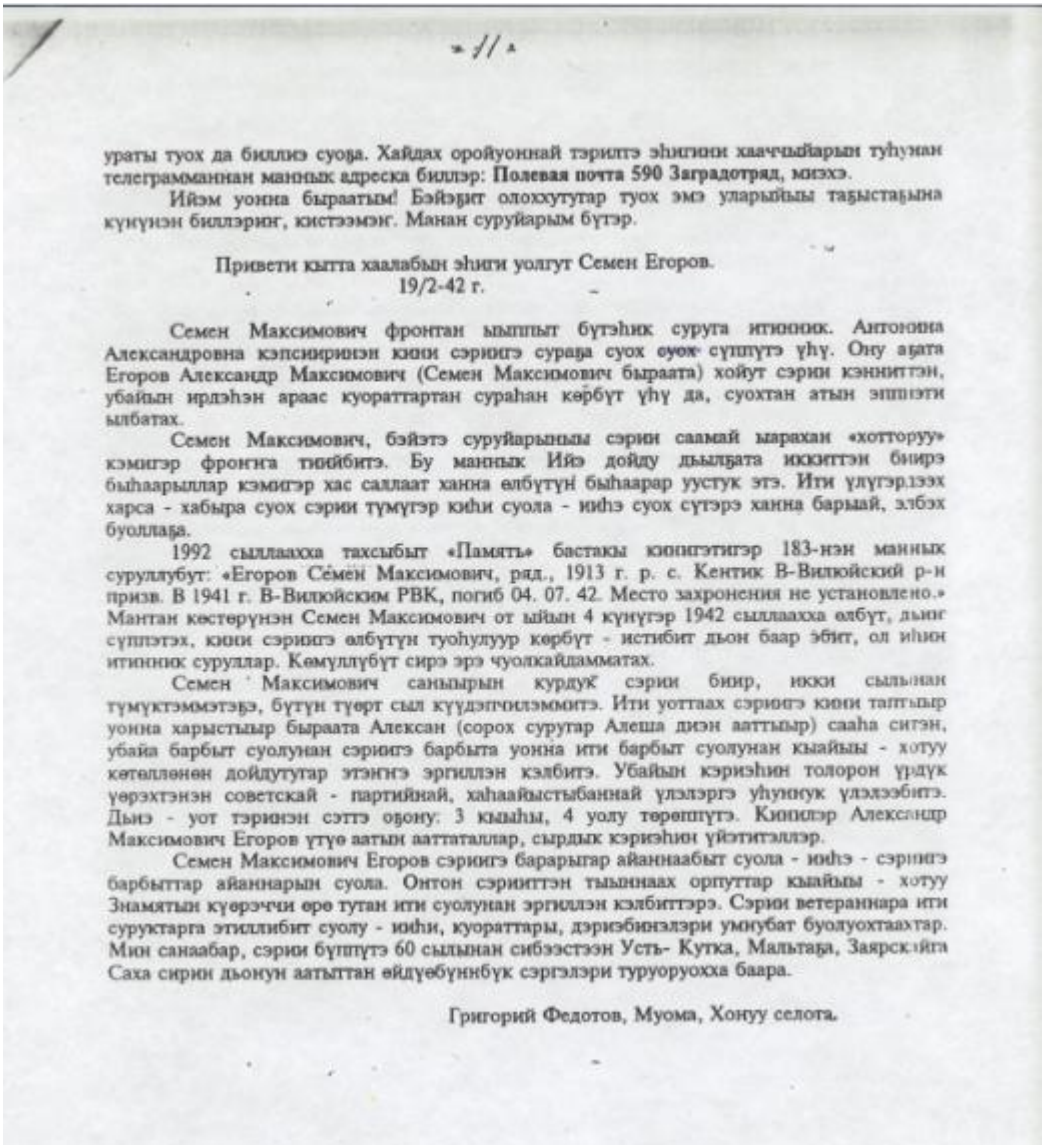

- 11 -

ураты туох да биллиэ суоҕа. Хайдах оройуоннай тэрилтэ эҥигини хааччыйарын туҥунан телеграмманнан маннык адреска биллэр: **Полевая почта 590 Заградотряд, мизхэ.**

Ийэм уонна быраатым! Бэйэҕит олохчутутар туох эмэ уларыйыы таҕыстаҕына күнүнэн биллэриҥ, кистээмэҥ. Манан суруйарым бүтэр.

Привети кытта хаалабын эҥиги уолгут Семен Егоров.
19/2-42 г.

Семен Максимович фронтан ыыппыт бүтэҥник суруга итиннник. Антонина Александровна кэпсиириэнэн кини сэриигэ сураҕа суох сүппүтэ үһү. Ону аҕата Егоров Александр Максимович (Семен Максимович быраата) хойут сэрии кэннитэн, убайын ирдэҥэн араас куораттартан сураҥан көрбүт үһү да, суохтан атын эппиэти ылбатах.

Семен Максимович, бэйэтэ суруйарыныы сэрии саамай ыарахан «хотторуу» кэмигэр фронтка тиийбитэ. Бу маннык Ийэ дойду дьылҕата иккиттэн биирэ быҥаарыллар кэмигэр хас саллаат ханна өлбүтүн быҥаарар уустук этэ. Ити үлүгэрдээх харса - хабыра суох сэрии түмүгэр киҥи суола - иҥэ суох сүтэрэ ханна барыай, элбэх буоллаҕа.

1992 сыллааҕа тахсыбыт «Память» бастакы кииҥэтигэр 183-нэн маннык суруллубут: «Егоров Семён Максимович, ряд., 1913 г. р. с. Кентик В-Вилюйский р-н призв. В 1941 г. В-Вилюйским РВК, погиб 04. 07. 42. Место захронения не установлено.» Мантан көстөрүнэн Семен Максимович от ыйын 4 күнүгэр 1942 сыллааҕа өлбүт, дьиҥ сүппэтэх, кини сэриигэ өлбүтүн туоҥулуур көрбүт - истибит дьон баар эбит, ол иҥин итиннник суруллар. Көмүллүбүт сирэ эрэ чуолкайдамматах.

Семен Максимович саныырын курдук сэрии биир, иккки сылынан түмүктэммэтэҕэ, бүтүн түөрт сыл күүдэпчилэммитэ. Ити уоттаах сэриигэ кини таптыыр уонна харыстыыр быраата Алексан (сорох сурутар Алеша диэн ааттыыр) сааҥа ситэн, убайа барбыт суолунан сэриигэ барбыта уонна ити барбыт суолунан кыайыы - хотуу көтөллөнөн дойдутутар этэҥнэ эргиллэн кэлбитэ. Убайын кэриэҥин толорон үрдүк үөрэхтэнэн советскай - партийнай, хаҥаайыстыбаннай үлэлэргэ үҥүнүк үлэлээбитэ. Дьиэ - уот тэринэн сэттэ оҕону: 3 кыыһы, 4 уолу төрөппүтэ. Кииллэр Александр Максимович Егоров үтүө аатын аатталлар, сырдык кэриэҥин үйэтитэллэр.

Семен Максимович Егоров сэриигэ барарыгар айаннаабыт суола - иҥэ - сэриигэ барбыттар айаннарын суола. Онтон сэрииттэн тыыннаах орпуттар кыайыы - хотуу Знамятын күөрэччи өрө тутан ити суолунан эргиллэн кэлбиттэрэ. Сэрии ветераннара ити суруктарга этиллибит суолу - иҥи, куораттары, дэриэбинэлэри умнубат буолуохтаахтар. Мин санаабар, сэрии бүппүтэ 60 сылынан сибээстээн Усть- Кутка, Мальтаҕа, Заярскайга Саха сирин дьонун аатыттан өйдүөбүннбүк сэргэлэри туруоруохха баара.

Григорий Федотов, Муома, Хонуу селота.

Егоров Семён Максимович.
(1913г – 04.07.1942г.)
До войны работал учителем
в Кобяйском и Верхневилюйском районах.
Призван Верхневилюйским РВК в 1941г.
Погиб на Воронежком фронте. 04.07.1942г.

Егоров Александр Максимович
(1926г. – 1985г.)
Работал учителем начальных классов.
В 1945 году был призван в армию, участвовал
в войне с Японией, служил до августа 1946 года.
в Тихоокеанском Военно – Морском флоте.

(Копии писем и фотографии защитников Родины хранятся в музее с.Кэнтик Верхневилюйского улуса.)

Бырааттыы Васильевтар фронтан суруктара.

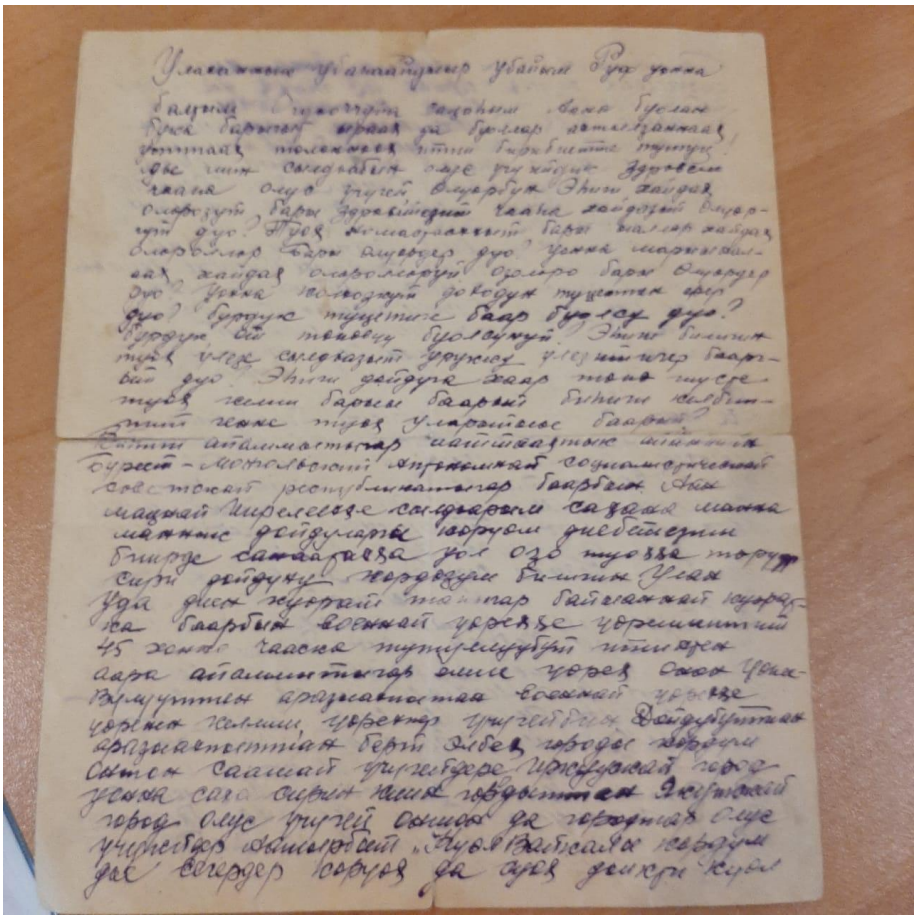

Парабуруулат чыгы кыйын. Ыраах маак
хачыгай чыгыгыз эрдэ ас туох да олус
элбэх. Ыраах туох да болдьоҕо соччо суох
эт ардыы суох. Биэс сылдьа чыгыы барах
тэстрацыа бэрэх туоҕабыт ол аттаах
ыт бугуҥнэр диэн ааттаах ыраах ыраах
сылгы гынан баран биирдэ аҕыйахтыы
ол этиттэн эмиэ ким ыйаа гынан
эмиэ хаста да аҕыйахтыы ол тиийбиппит
дуу суоҕа дуу, суох, аҕыйахтыы. Ыраах
телеграммаҕа бэлэмнии. Биэбэлэх биэнэ дьаҕыра
тыаҕа кэтэмэҥнэ ким ыытыллыбыт биэрэ
солдаабат ойуор. Биэнэ таҕыстыбыт тийдэ дуо?
Ыраах бэйэтэ кэрэх билэх олоҕорунуо бэлэмнэ
баланнаахха тутуохтаах. Оҥ хаҥсыллыбыт
этии сыраатар да буолуо, ол гынан
дьыл олох аҕыйахтык буолуо.
Ыраах этии ыраах хачыгы бэрэбэтэлэ
хаҥыллыбыт эмиэ гынан биэриэ ыраах кэмнэтэн
ааҕыллыбыт. Ол аҕыйах
этии Казахстаадыы бэлиэ сыраатар
ойуордар бааллар дуо. Этии этэрдиэ ыраах
хачыгы бэрэбэтиэстиэхтэр телеграммаҕа
дуу сыраатыан дуу бэлэмнэ ааҕыллар.
Ыраах бу дьаҕыра оҥорбуппут хаар арыы хара
эмиэ биэлгэх туох кэстэй этии дьаҕыра
кыыбазыс тыа тыаҕа ойуордар бэлэм ким
тоҕоруоллар хобуор тыа бэлэмнэ ааҕар
Ыраах ыраах ыраах дьаҕыра олоҕолорбут
ойуордар дуо мэнэ туох үлэлэр солдаабат
сыраатынан ким ааҕыллыбыт
арыы сыбыгыйдар ким ааҕыллыбыт
кыыбазыс хаба да диэхэн бэлэмнэ олох
билбэппит. Ыраах ойуордар кэрчиэлэти
эмиэ кэрэхсэнэллэр арыы сыбыгыйдар
ыраах бэлэмнэ туох да элбэтэ.
ойуордар сылгы сылгы элбэх.

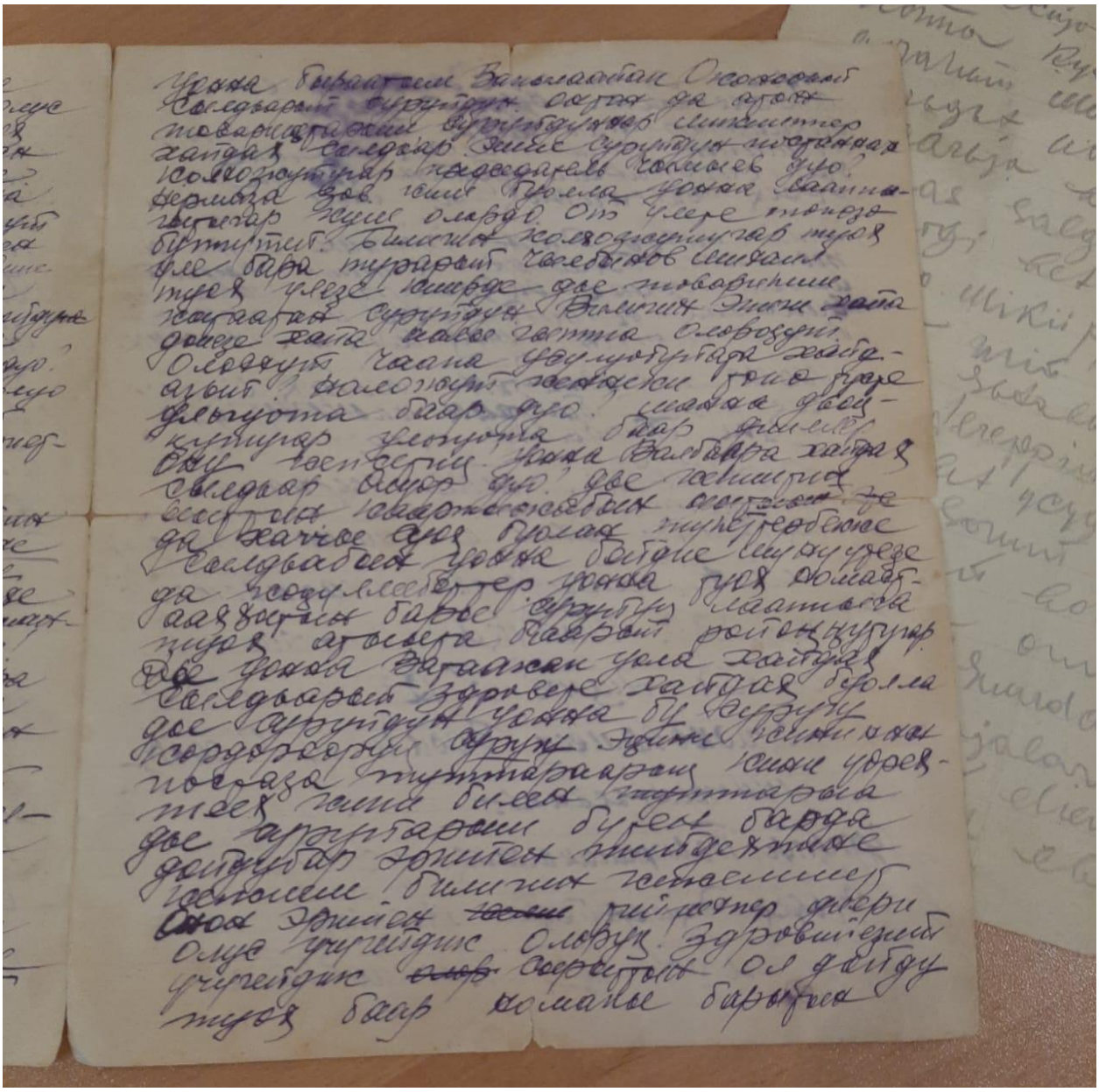

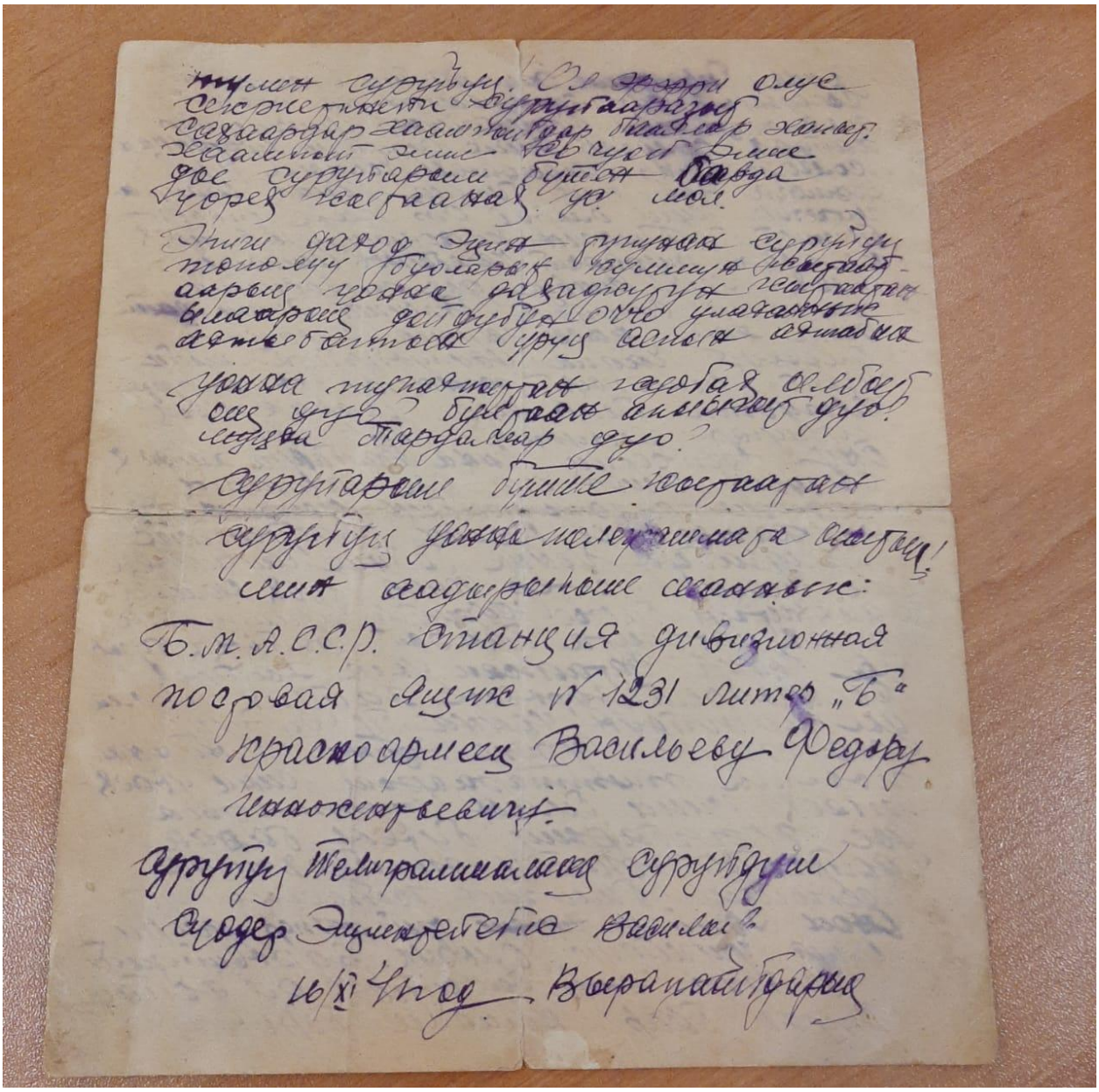

Якутская А.С.С.Р
Верхне-Вилойский р-он, Кянтинский наслег
колхоз „Прожектор"
Васильевой Евдокие
Иннокентьевне

от Васильев

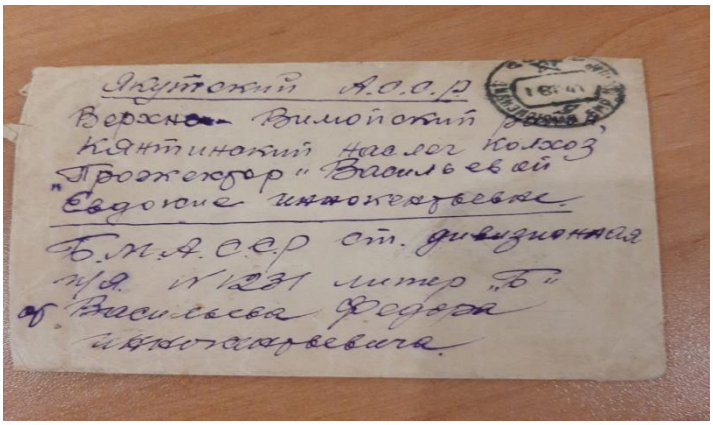

Якутский А.С.С.Р
Верхне-Вилойский район,
Кянтинский наслег колхоз
„Прожектор" Васильевой
Евдокиме Иннокентьевне

Б.М.Я.С.С.Р ст. дивизионная
п/я № 1231 литер „Б"
от Васильева Федора
Иннокентьевича

Якутский А.С.С.Р.
Верхне-Вилюйск
район Кянтинский
Колх. колхоз "Прогресс"
Валитьеву
Рудфу Ишмухаметовичу
Б.М.А.С.Р. Ст. дивизионная
п/я. 7231 литер "В"

Воинское

Смерть немецким оккупантам!

Куда Якутская АССР. Вертне-Вилюйский район Кенгьинский Наслег с/совет. Колхоз прожект

Кому Васильева Евдокия Иннокентьевна

Обратный адрес: Полевая почта № 37712 „Ш"

Ф.И.Васильев

(имя, отчество и фамилия отправителя)

Выше черты не писать

Шадатыгы иваалгы ботин Одоссија шагына гаалый Анна Корнилорраj Татьјана ОК Коф Валваага Гнота. Дочоовочиц! Ол дајдаф ологоот ајоф пишаат аадфат обчоваајбат оно? дајдаф ајстаалбат ајоф ајлајбакат ганаат ајоцтис. Мин ол сабаа дојдеј олочокајбит вајиндиет иваалыдаг гаалеј Вилиг дојдибат ботиог ол дојиг. Алан армиет Ивик НК ваал оладьовый шатык № 53628 А полевая почта ајлајиц! Ајтајыт ајобат алааф ајланхајдалыц ајбшаф Ивасиф оно. Ајоф оно ајлајиц! ајлајдит ахчаф ајбыс 21 Июс 1942.

Ф.Васильев Васильев Василий

Ниже черты не писать

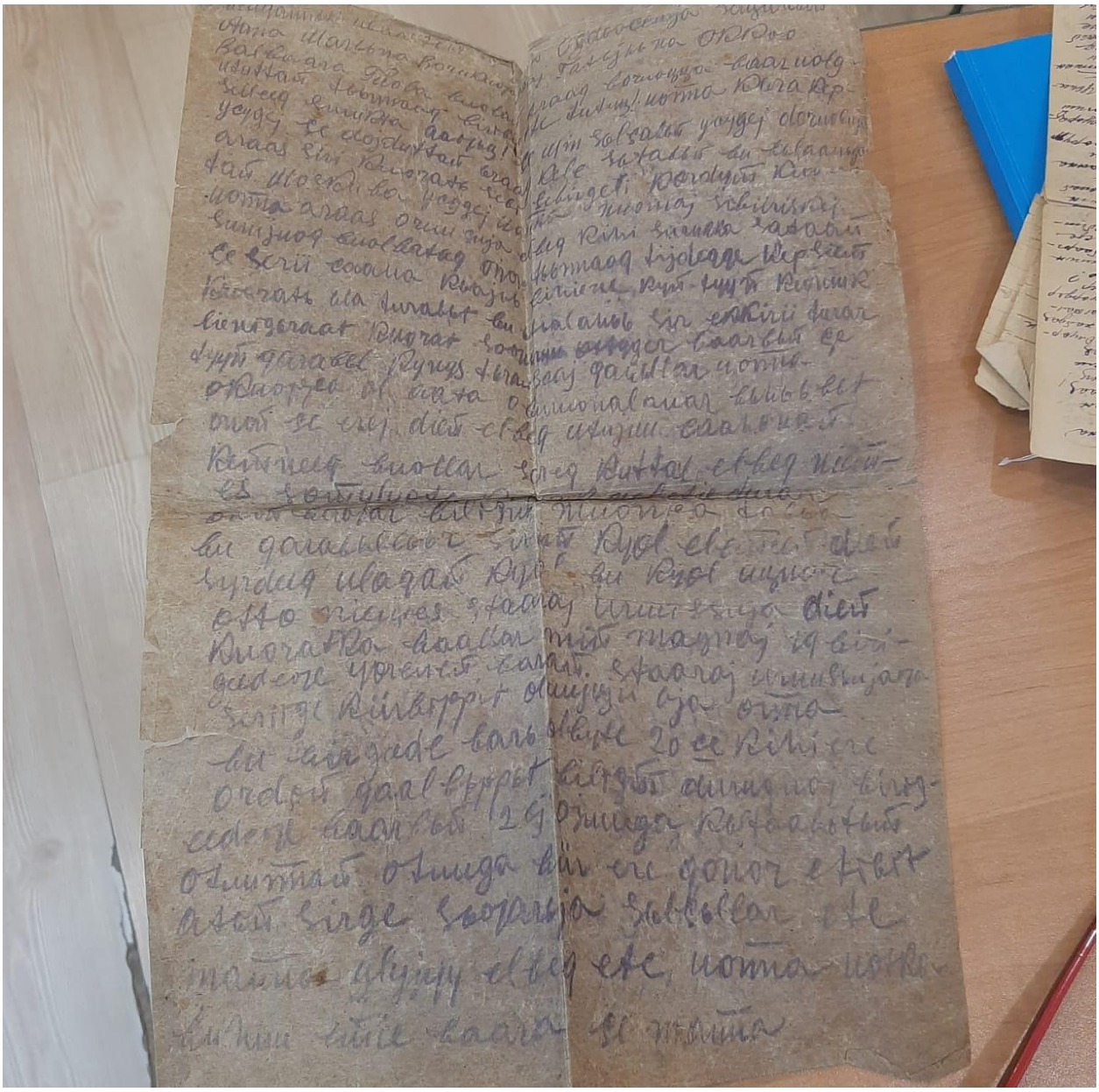

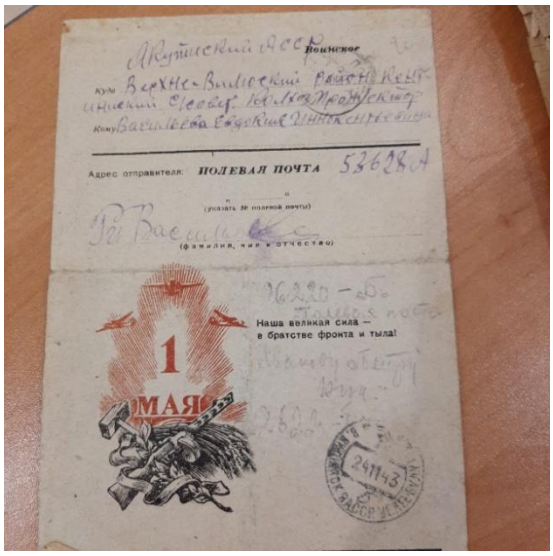
Адрес отправителя: ПОЛЕВАЯ ПОЧТА
(указать № полевой почты)
(фамилия, имя и отчество)
Наша великая сила —
в братстве фронта и тыла!
1
МАЯ

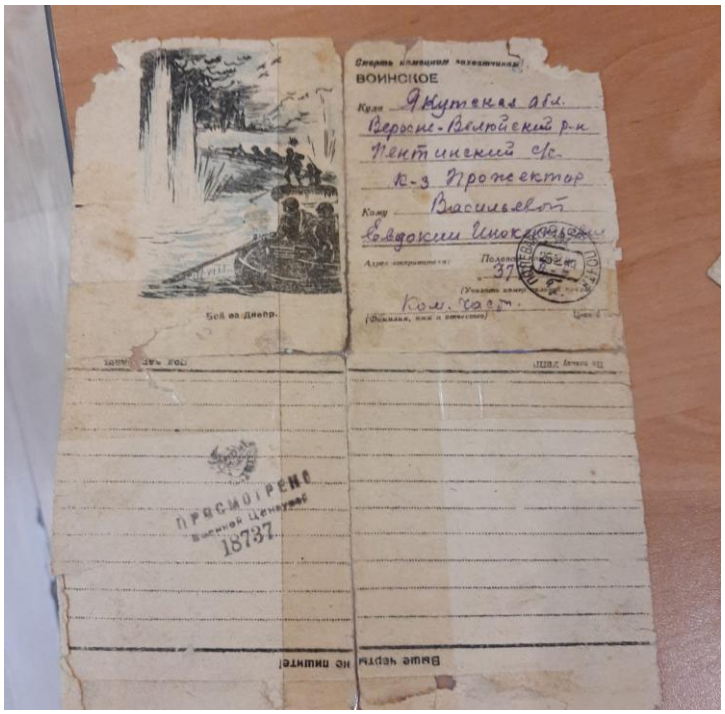

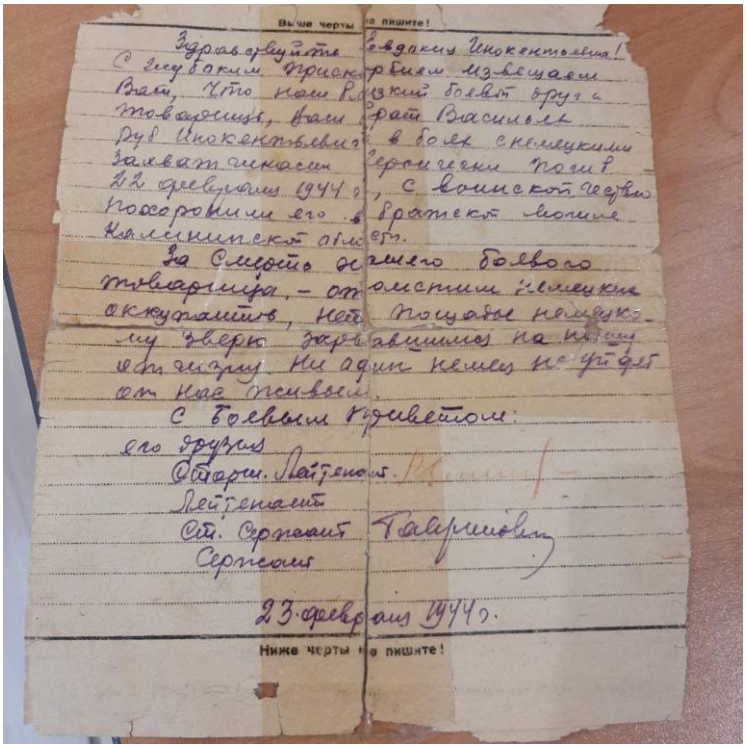

Васильевы: Федор Иннокентьевич (1915 г. – 24.02.1942 г.) Призван в 1941 г. Ряд. 10 ОЛБ 906 СП. Погиб 24.02.1942 г. Захоронен в д. Новая Полтавского района Ленинградской области. **Руф Иннокентьевич,** ефрейтор **(**1914 г.–22.02.1944 г.**)**, Призван в 1942 г. Ряд. 19 ЛБ. Участник Ильменского сражения. Погиб 22.02.1944 г. при освобождении Калининской области, похоронен в братской могиле. Похоронка отправлена сестре Евдокии Иннокентьевне. **Трофим Иннокентьевич**, 1922 г. – 12.02.1943 г. Призван в 1942 г. Ряд. 10 ОЛБ 906 сп. Погиб в 12.02.1943 г. Захоронен в с. Нижний Светлович (с. Ново-Светловка) Луганской (Ворошиловоградской) обл. на Украине. ПП 808. Похоронка отправлена жене Марии Егоровне.

Их родной брат, воспитанный в другой семье, Елисеев **Алексей Иннокентьевич** призван 1942 г. Братья все погибли . Из родных осталась сестра Васильева - Егорова Евдокия Иннокентьевна, награжденная медалью “За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941 – 1945 гг.” Письма братьев хранятся у её детей.

Родители: отец Васильев Иннокентий, кузнец; мать Васильева Ефросинья, умерли во время войны.

Интегрированный урок на тему: Ленинградская блокада.

Блокада Ленинграда - самая страшная осада города в военной истории человечества, которая длилась с 8 сентября 1941 по 27 января 1944 г. — **871 день.** Фашисты говорили, что Москва – это сердце России, а **Ленинград** ее душа. Как человек не может жить без души, так и страна потеряет свой боевой дух, когда лишится **Ленинграда**. Поэтому один из основных ударов они направили на этот город с целью стереть его с лица земли. Но Красная Армия и жители мужественно обороняли свой город.

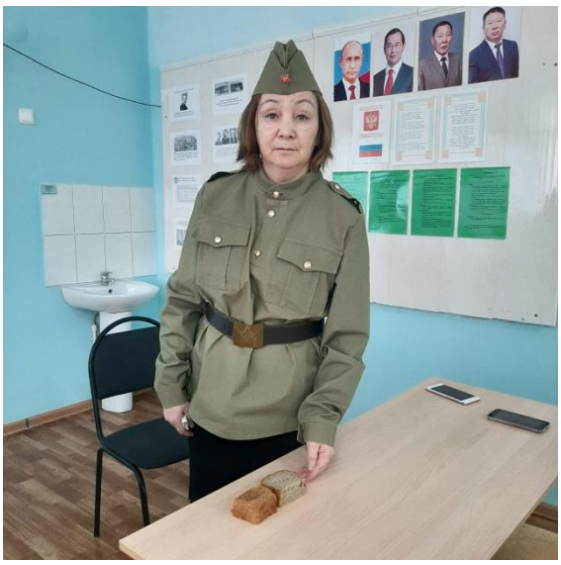

KDS-1054
124.2g
CN
PT
Korea Digital

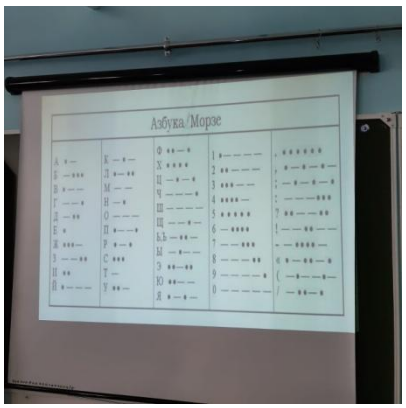

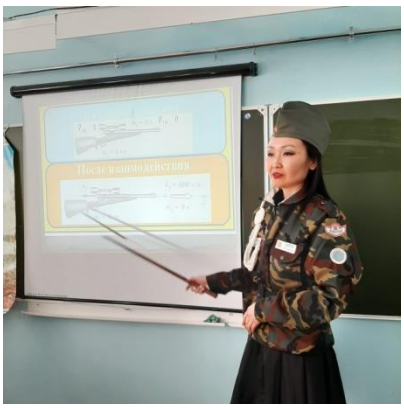

Ленинград- город герой.

26 января 1945 года он был награжден орденом Ленина. Более 930 тыс. человек удостоились медали «За оборону Ленинграда».

Те, кто пережил блокаду, были обычными людьми. Они сумели совершить невозможное - пережить ледяной ад. И не только пережить, но и остаться людьми. Они уходят, и вместе с ними уходит история. От нас зависит, чтобы она не ушла навсегда.